

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРИВАТНОГО НОТАРІУСА

Ладіна Л. С.,

приватний нотаріус,

аспірантка

Одеського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0003-0586-8768

Веселов М. Ю.,

доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник,

професор кафедри державно-правових дисциплін

Криворізького навчально-наукового інституту

Донецького юридичного інституту Міністерства внутрішніх справ України

ORCID ID: 0000-0002-3963-2764

Юридична відповідальність нотаріуса за своєю сутністю є важливим елементом правового регулювання суспільних відносин у сфері нотаріальної діяльності, що проявляється в цілеспрямованому впливі держави на поведінку нотаріусів за допомогою юридичних засобів. Метою цієї статті є формулювання поняття й окреслення характеристик основних видів юридичної відповідальності приватного нотаріуса. Під юридичною відповідальністю приватних нотаріусів пропонується розуміти сукупність передбачених законом правових примусових обмежень та зазнання суб'єктами приватної нотаріальної діяльності втрат особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення. Водночас підкреслюється, що юридична відповідальність нотаріуса як структурний елемент його правового статусу полягає не тільки в ужитті до нього відповідних примусових заходів за вже вчинене правопорушення (ретроспективний аспект), а й в усвідомленні ним своєї відповідальності за належне виконання обов'язків (проспективний аспект). Зазначено, що складовими частинами системи юридичної відповідальності приватного нотаріуса виступають її види, а саме: цивільно-правова (професійна), кримінальна, адміністративна та дисциплінарна. Підкреслено, що інститут юридичної відповідальності приватних нотаріусів має розглядатися не лише як гарантія законного та сумлінного виконання ними своїх обов'язків, як засіб охорони законних інтересів держави та громадян, пов'язаних із наданням нотаріальних послуг, а і як режим забезпечення прав самих приватних нотаріусів у процесуальних відносинах, які виникають щодо застосування до них державою примусових заходів. Встановлено, що юридична відповідальність приватного нотаріуса має комплексний характер, передбачає покладення на нього не лише власне юридичної відповідальності, але і відповідальності моральної за дії перед державою та суспільством. Межі юридичної відповідальності приватних нотаріусів залежать від того, до якого виду належить така відповідальність. Адміністративний характер діяльності нотаріуса та здійснення ним дій від імені держави дозволяє зробити висновок про деліктний характер відповідальності нотаріуса за порушення встановленого порядку вчинення нотаріальних дій.

Ключові слова: приватний нотаріус, нотаріальна діяльність, юридична відповідальність, правопорушення, юридичні засоби.

Постановка проблеми. Серед прав і свобод, які гарантовані державою кожному громадянину, Конституція України передбачає право на одержання кваліфікованої юридичної допомоги. Надання такої допомоги покладено і на нотаріусів, що представляють в даному разі нотаріат як публічно-правовий інститут. Але здійснення такої діяльності неможливе без забезпечення належного контролю за нею, який реалізується насамперед за допомогою норм інституту юридичної відповідальності. Юридична відповідальність за своєю сутністю є важливим елементом правового регулювання суспільних відносин, що проявляється в цілеспрямованому впливі держави на поведінку суб'єкта права за допомогою юридичних засобів. Завдяки цьому впливу стає можливим гідне впорядкування суспільних відносин, надання їм певної системності та стабільності, уникнення різких загострень соціальних конфліктів, максимально можливе втілення принципів соціальної справедливості [1, с. 41].

Наявний у юридичній науці плюралізм стосовно юридичної відповідальності дає можливість стверджувати, що натеper у дослідників немає єдиного розуміння щодо цього інституту. До того ж особливостей застосування цей інститут набуває в кожній окремій галузі права чи стосовно спеціальних суб'єктів. Тому детальне дослідження юридичної відповідальності нотаріусів неможливе без встановлення дефініції юридичної відповідальності. Загальні та специфічні засади і характеристики юридичної відповідальності, зокрема приватних нотаріусів, вивчалися нами на підставі наукових здобутків таких учених: О.В. Білоскурської, Д.І. Голосніченка, Т.Г. Горовенка, Т.О. Гуржія, Т.Б. Грека, В.К. Колпакова, О.В. Коротюк, О.В. Кузьменко, О.В. Малька, Н.Т. Петрицина, О.Ф. Скакун, А.М. Шульги й інших.

Мета статті – на підставі загального уявлення про інститут юридичної відповідальності сформулювати поняття й окреслити особливості основних видів юридичної відповідальності приватного нотаріуса.

Виклад основного матеріалу. Юридична відповідальність має державно-примусовий характер і є реакцією з боку органів державної влади на вчинене правопорушення. Це проявляється передусім у тому, що відповідальність застосовується в разі правопорушення незалежно від волі та бажання правопорушника і має щодо нього зовнішній характер [2]. Загалом, однією з фактичних підстав для юридичної відповідальності є склад правопорушення, який має сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак, необхідних для визнання скоєного вчинку правопорушенням, а особи – винною в його вчиненні. Якщо ж ми розглядаємо підстави для юридичної відповідальності нотаріуса, то беззаперечно можна визначити, що підставою для юридичної відповідальності є будь-яке порушення закону, яке вплинуло або могло вплинути на незаконність дій нотаріуса.

З огляду на відсутність у теорії права чіткої і єдиної позиції щодо визначення поняття «юридична відповідальність» [3, с. 12], уважаємо за необхідне проаналізувати як ретроспективну / негативну, так і проспективну / позитивну концепцію відповідальності. У ретроспективному значенні науковці розглядають відповідальність саме за минулу поведінку особи, тобто за скоєне правопорушення.

О.Ф. Скакун юридичну відповідальність розглядає як передбачені законом вид і міру державно-владного (примусового) зазнання особою втрат благ особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення [4, с. 431]. Сутність такої відповідальності «полягає в тому, що вона являє собою зовнішню щодо особи, яка несе відповідальність, суспільну реакцію на неправну поведінку особи» [5]. Негативну відповідальність О.В. Білоскурська розглядає як тимчасову і примусову, а позитивну – як постійну, добровільну і глибоко усвідомлену відповідальність особи за свою поведінку в теперішньому і майбутньому за належне виконання своїх юридичних обов'язків [6, с. 87]. Позитивний аспект відповідальності, як зазначає М.І. Матузов і О.В. Малько, являє собою не «розплату» за вже скоєне, а відповідальність за належне виконання своїх функцій, обов'язків, дорученої справи, за сумлінну поведінку [7, с. 278]. В аспекті нотаріальної діяльності така «відповідальність нотаріуса означає чітке розуміння і добровільне виконання вимог права і свого професійного обов'язку» [8, с. 247]. На думку А.М. Шульги, позитивна відповідальність у широкому її розумінні – «це не стільки юридична, скільки моральна, морально-політична, громадянська відповідальність» [9, с. 57].

На підставі цього під юридичною відповідальністю приватних нотаріусів потрібно розуміти сукупність передбачених законом правових примусових обмежень та зазнання суб'єктами приватної нотаріальної діяльності втрат особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення.

Щодо юридичної відповідальності нотаріуса, то ретроспективна концепція відтворена, зокрема, у ч. 4 ст. 8, ст. 21, ст. 27 Закону України «Про нотаріат», тоді як проспективна – у положенні ч. 2 ст. 6 Закону («виконувати обов'язки нотаріуса чесно і сумлінно, згідно із законом і совістю, поважати права і законні інтереси громадян і організацій, зберігати професійну таємницю, скрізь і завжди берегти чистоту високого звання нотаріуса»). Отже, юридична відповідальність нотаріуса як структурний елемент його правового статусу полягає не тільки в застосуванні до нотаріуса відповідних примусових заходів за вже вчинене правопорушення (ретроспективний аспект), а й в усвідомленні ним своєї відповідальності за належне виконання обов'язків (проспективний аспект).

Зазначимо, що складовими частинами системи юридичної відповідальності виступають її види, а саме: адміністративна, цивільна, кримінальна та дисциплінарна. Водночас ситуація з усвідомленням змісту юридичної відповідальності приватного нотаріуса ускладнюється тим, що Закон України «Про нотаріат» у ст. 27 визначає фактично лише підстави для майнової / цивільно-правової відповідальності – компенсування шкоди. Водночас цивільно-правова (майнова) відповідальність приватного нотаріуса є лише одним із видів відповідальності, до якої він може бути притягнутий у процесі здійснення своєї професійної діяльності.

У більшості науковці для характеристики відповідальності нотаріуса за шкоду, завдану клієнту у процесі здійснення своєї професійної діяльності, уживають поняття «цивільно-правова відповідальність нотаріуса». Проте в юридичній літературі також є підхід, відповідно до якого такий вид відповідальності нотаріуса дістав назву «професійна відповідальність нотаріуса» [10, с. 14].

У процесі здійснення професійної діяльності особа може припускатися професійних помилок, що спричиняє завдання шкоди клієнтам та/або третім особам. Застосування терміна «цивільно-правова відповідальність» у зазначеному контексті є не зовсім доречним, оскільки йдеться про відповідальність нотаріуса під час здійснення ним професійної, тобто нотаріальної, діяльності. Як різновид цивільно-правової відповідальності професійна відповідальність ґрунтується на положеннях цивільного права та дистанціюється від адміністративної, трудової, кримінальної й інших видів відповідальності.

Визначення поняття професійної відповідальності необхідно здійснювати через її характерні ознаки. Виходячи з того, що професійна відповідальність є різновидом цивільно-правової відповідальності, їй притаманні всі ознаки останньої, а саме: державний примус; суспільний осуд; негативні наслідки для правопорушника; майновий характер; додаткові обтяження; відповідальність юридично рівних суб'єктів один перед одним; компенсаційний характер [11, с. 269–270]. Однак особливий характер мети та призначення професійної відповідальності дозволяють виділити окремі ознаки, притаманні саме професійній відповідальності. До цих ознак можна віднести такі: 1) ужиття заходів державного примусу у вигляді санкцій (додаткові обтяження) до винної особи; 2) суб'єктом професійної відповідальності є особа, яка здійснює професійну діяльність у сфері нотаріату; 3) застосовується в разі завдання особою, яка здійснює професійну діяльність, шкоди третім особам; 4) підставою є невиконання або неналежне виконання особою, яка здійснює професійну діяльність, своїх професійних обов'язків; 5) спрямованість на відновлення порушених прав та інтересів третіх осіб. Такі заходи застосовуються до приватного нотаріуса для поновлення порушених суб'єктивних прав третьої особи, що фактично є однією з гарантій, покликаних забезпечити реальне функціонування відповідної сфери суспільних відносин, яка виступає дієвим засобом охорони встановленого цивільним законодавством правопорядку. Отже, професійна відповідальність приватного нотаріуса – це застосування до особи, яка здійснює незалежну професійну нотаріальну діяльність, у разі завдання нею шкоди третім особам унаслідок невиконання або неналежного виконання своїх професійних обов'язків, заходів державного примусу у вигляді санкцій (додаткові обтяження), спрямованих на відновлення порушених прав та інтересів третіх осіб. Професійна відповідальність нерозривно пов'язана із професійними ризиками, які виникають під час здійснення приватним нотаріусом професійної діяльності.

У результаті проведеного аналізу положень ст. 27 Закону України «Про нотаріат» можна дійти висновку, що умовами настання професійної відповідальності нотаріуса є протиправність діяння, шкода для клієнта та/або третіх осіб і причинний зв'язок, незалежно від вини (зокрема, і за її відсутності). Зазначимо, що в розвинених країнах світу все більше поширюється тенденція врахування тільки трьох умов для настання професійної відповідальності нотаріуса, незалежно від його вини [12, с. 184]. Встановлення підвищеної відповідальності для нотаріусів має на меті захист інтересів їхніх клієнтів та третіх осіб, які можуть зазнати шкоди від невиконання або неналежного виконання нотаріусами своїх професійних обов'язків. Водночас відповідальність нотаріуса не може бути наслідком неправомірних дій інших осіб. З огляду на це, у ч. 2 ст. 27 Закону окреслено дії третіх осіб за наявності яких нотаріус звільняється від відповідальності: «особа подала нотаріусу недійсні та/або підроблені документи» тощо. Протиправність поведінки нотаріуса полягає в порушенні вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів із питань здійснення нотаріальної діяльності та допущення нотаріусом професійних помилок, під якими розуміються дії або бездіяльність, які полягають у відхиленні фактичних результатів нотаріальної діяльності від очікуваних, спричиняють негативні особисті та/або майнові наслідки для клієнтів та/або третіх осіб, тобто невиконання чи неналежне виконання нотаріусом обов'язку посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріус може бути суб'єктом також кримінальної відповідальності, але притягнення його до такої відповідальності «має свої особливості, зумовлені особливим правовим статусом нотаріуса і спрямовані на створення системи гарантій діяльності нотаріуса» [13, с. 114]. Поява кримінально-правових норм, що визнають нотаріуса спеціальним суб'єктом злочину, свідчить про високий рівень суспільної небезпеки його протиправної поведінки. Важливість встановлення кримінальної відповідальності як одного з різновидів державного примусу зумовлюється її сутністю і метою, які є пропорційними з наслідками і змістом учинюваних протиправних дій або бездіяльності. Необхідність криміналізації протиправних діянь, учинюваних нотаріусом як спеціальним суб'єктом, обґрунтовують такі обставини: 1) суспільна небезпечність таких дій, учинюваних нотаріусом із використанням професійних повноважень; 2) можливість впливу на поведінку нотаріуса кримінально-правовими

засобами за відсутності можливості впливу іншими заходами; 3) можливість завдання вчинюваними діями нотаріуса істотної шкоди державі чи третім особам; 4) необхідність кримінально-правової гарантії охорони конституційних прав та інтересів громадян, пов'язаних із нотаріальною діяльністю; 5) наявність міжнародно-правових зобов'язань України щодо криміналізації відповідних діянь.

Професійна діяльність приватного нотаріуса стосується різноманітних сфер суспільного життя та щільно пов'язана з багатьма охоронюваними законом цінностями (власність, особисте життя людини, честь і гідність, матеріальний стан тощо). Крім того, нотаріус як уповноважена державою особа викликає особливу довіру в очах суспільства. Із цих підстав використання нотаріусом професійних повноважень усупереч соціально корисним цілям нотаріальної діяльності здатне спричинити істотну шкоду відповідним суспільним цінностям. Важливо зауважити, що вчинення нотаріусом злочину зумовлює також зниження авторитету органів юстиції загалом, негативним чином відбивається на суб'єктивному ставленні суспільства до системи нотаріату та рівні довіри до нотаріуса як представника держави.

Суспільна небезпечність окремих діянь, тяжкість їхніх наслідків, цінність об'єктів посягання, особливість способів і мети кримінальних правопорушень свідчать про неможливість здійснення належного юридичного впливу на винних у їх учиненні осіб правовими нормами інших галузей законодавства, необхідності застосування особливо суворої міри покарання за їх скоєння.

Варто зауважити, що натеper майже немає судової і слідчої практики притягнення нотаріуса до кримінальної відповідальності. Проте така ситуація не свідчить про відсутність фактів порушень вимог закону з боку нотаріусів. Це зумовлено тим, що донедавна кримінальний закон не містив спеціальних норм, які визначали б нотаріуса спеціальним суб'єктом кримінальних правопорушень. На нашу думку, це є показником того, що впливати на поведінку нотаріуса значним чином необхідно саме шляхом запровадження кримінальної відповідальності за окремі види протиправних діянь. Підхід законодавця до криміналізації суспільно небезпечних актів нотаріуса цілком правомірно виходить із наявних у цих осіб повноважень. Зокрема, йдеться про конструювання таких кримінально-правових норм, як ст. ст. 358, 365–2, 368–4 Кримінального кодексу України (належать до кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг). Водночас визнання можливості завдання кримінальними правопорушеннями шкоди різного ступеня неодноразово підкреслюється безпосередньо в диспозиціях статей закону про кримінальну відповідальність.

Багато із кримінально-правових положень, які стосуються нотаріуса як спеціального суб'єкта злочину, виступають гарантією охорони конституційних прав та інтересів. А.М. Орлеан щодо цього слушно відзначив, що гарантоване Основним законом право на судовий захист від замахів на честь, гідність, життя та здоров'я, особисту свободу і власність потребує криміналізації найбільш суспільно небезпечних із них [14, с. 70–71]. Наприклад, шляхом учинення суспільно небезпечних діянь нотаріус у процесі здійснення професійної діяльності може завдавати шкоди власності (ст. 41 Конституції України), порушити право на таємницю особистого і сімейного життя (ст. 32 Конституції України) тощо. З урахуванням вищенаведеного зауважимо, що криміналізація неправомірної поведінки нотаріуса як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення виявляється цілком обґрунтованою, своєчасною і доцільною. Крім того, кримінально-правова охорона відповідних суспільних цінностей від суспільно небезпечної поведінки нотаріуса обумовлюється принципами криміналізації посягань.

Варто зазначити, що адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності приватного нотаріуса детально вже розглядалася нами в попередніх публікаціях [15]. Цей вид відповідальності втілює негативну реакцію з боку уповноважених суб'єктів на окреслені в законі правопорушення у сфері професійної діяльності нотаріуса, а також на корупційні адміністративні правопорушення, які пов'язані з такою діяльністю, і полягає в застосуванні (з дотриманням встановленої процедури) до винних осіб передбачених законом санкцій. Отже, адміністративну відповідальність приватного нотаріуса можна визнати як гарантію і засіб забезпечення прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб під час учинення нотаріальних, реєстраційних дій, а також суспільних / державних інтересів – під час здійснення первинного фінансового моніторингу [15, с. 75]. Пріоритетність уваги до адміністративно-правових засобів у забезпеченні найкращого функціонування приватних нотаріусів зумовлюється широким спектром дії та відносною універсальністю, поєднаною з оперативністю адміністративно-правового регулювання [16, с. 55], що дозволяє не лише задовольняти процесуальні потреби уповноважених державних органів у межах суто юрисдикційних проваджень, а й сприяти вирішенню інших організаційно-правових питань правового захисту самих нотаріусів.

Окремо потрібно зупинитися на проблемі притягнення приватного нотаріуса до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарної відповідальності, у звичайному її розумінні, закріпленому у Кодексі законів про працю України, нотаріуси, які займаються приватною практикою, не несуть. Це пов'язано з тим, що вони не перебувають у трудових відносинах як наймані працівники.

Передумовою виникнення дисциплінарної відповідальності приватного нотаріуса стала поява особливих норм нотаріальної етики, що в подальшому закріплені в нормативних актах різного правового рівня, які й стали основою для притягнення його до такого виду відповідальності. Так, згідно зі ст. 32 Етики та правил організації нотаріату, затверджених Міжнародним союзом нотаріату, «нотаріус повинен здійснювати свою діяльність із сумлінністю прекрасного професіонала і нести цивільну відповідальність за збитки та шкоду, завдані з його вини або недбалості. Його діяльність повинна гарантуватися, відповідно до правил, встановлених законом і/або Палатами чи Асоціаціями нотаріусів. Ця гарантія повинна бути попередньою умовою на початку його діяльності. Закон визначає випадки, коли шахрайські або злочинні дії нотаріуса або його професійна недбалість можуть призвести до кримінальної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність нотаріуса настає в результаті недотримання нотаріальних правил і будь-яких дій, що суперечать гідності його звання чи правилам цього Кодексу» [17]. Але з огляду на те, що в Україні ще не сформовано спеціальний інститут морально-етичної відповідальності, усі порушення Правил професійної етики нотаріусів України повинні кваліфікуватися як дисциплінарні проступки. На нашу думку, дисциплінарним проступком приватного нотаріуса має вважатися невиконання або порушення нотаріусом обов'язків, установлених законодавством, або перевищення своїх повноважень, як-от: учинення нотаріальних дій, які не відповідають законодавству; заняття підприємницькою й іншою діяльністю, крім наукової, творчої та викладацької; надання посередницьких послуг під час нотаріального оформлення договорів; порушення таємниці вчинення нотаріальних дій як особисто нотаріусом, так і особами, які працюють у нотаріальній конторі; учинення нотаріальної дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я або від імені своїх чоловіків, їхніх і своїх родичів (батьки, діти, онуки); порушення загальноприйнятих норм етики, грубе ставлення до клієнтів; учинення нотаріальних дій поза межами нотаріального округу; ненадання або несвоєчасне надання необхідної інформації або даних за запитом податкових, судових та слідчих органів тощо. Отже, дисциплінарна відповідальність приватних нотаріусів за своїми ключовими ознаками має характер адміністративної й органічно вплітається в адміністративно-правові відносини, які утворюються між контролюючим органом публічного адміністрування та приватними нотаріусами. Підтвердженням цьому є той факт, що оскарження таких дисциплінарних санкцій проводиться в межах адміністративного, а не цивільно-процесуального судочинства. Водночас формальна належність цих заходів до різних видів відповідальності не усуває можливості одночасного чи послідовного їх ужиття за ті самі проступки.

Якщо взяти до уваги вже наявні в науці здобутки інших учених (наприклад, М.Ю. Веселова [18 с. 53]), необхідно ще зазначити, що інститут юридичної відповідальності приватних нотаріусів має розглядатися не лише як гарантія законного та сумлінного виконання ними своїх обов'язків, засіб охорони законних інтересів держави та громадян, пов'язаних із наданням нотаріальних послуг, а і як режим забезпечення прав самих приватних нотаріусів у процесуальних відносинах, які виникають щодо застосування до них державою примусових заходів. Отже, кожний із наведених у цій статті видів юридичної відповідальності повинен включати такі компоненти, як: особливий статус приватного нотаріуса як учасника процесуальних / деліктних відносин; гарантії захисту його прав; процедури провадження в різних видах справ (залежно від виду юридичної відповідальності); заходи забезпечення такого провадження; систему юридичних стягнень, заходів впливу, що можуть застосовуватися до нотаріусів-правопорушників, порядок їх виконання тощо. Кожний вид юридичної відповідальності зумовлює власні особливості зазначених компонентів.

Висновки. Отже, варто ще раз підкреслити, що під юридичною відповідальністю приватних нотаріусів ми пропонуємо розуміти сукупність передбачених законом правових примусових обмежень та зазначення суб'єктами приватної нотаріальної діяльності втрат особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення, пов'язане з їхньою професійною діяльністю.

Юридична відповідальність приватного нотаріуса має комплексний характер, передбачає покладення на нього не лише власне юридичної відповідальності, але і моральної відповідальності за дії перед державою та суспільством. Межі юридичної відповідальності приватних нотаріусів залежать від того, до якого виду належить така відповідальність. Адміністративний характер діяльності нотаріуса та здійснення ним дій від імені держави дозволяє зробити висновок про деліктний характер відповідальності нотаріуса за порушення встановленого порядку вчинення нотаріальних дій.

Комплексність юридичної відповідальності приватного нотаріуса й адресність її як заходу гарантування нормального функціонування нотаріату потребують її детального дослідження на рівні окремих видів цього інституту. У подальшому пріоритетним для нас напрямом наукових пошуків видається дослідження матеріальних та процесуальних аспектів юридичної відповідальності приватного нотаріуса за адміністративним законодавством України.

Ladina L., Veselov M. Legal responsibility of a private notary

The legal responsibility of a notary is in its essence an important element of the legal regulation of public relations in the field of notarial activities, which is manifested in the purposeful influence of the state on the behavior of notaries through legal means. The purpose of this article is to formulate the concept and outline the characteristics of the main types of legal liability of a private notary. The legal liability of private notaries is proposed to be understood as a set of legal coercive restrictions provided by law and the suffering of subjects of private notarial activity of personal, organizational and property nature for the committed offense. At the same time, it is emphasized that the legal responsibility of a notary as a structural element of his legal status consists not only in the application of appropriate coercive measures against him for an offense (retrospective aspect), but also in his awareness of his responsibility for proper performance (prospective aspect). It is noted that the components of the system of legal liability of a private notary are its types, namely: civil (professional), criminal, administrative and disciplinary. It is emphasized that the institution of legal liability of private notaries should be considered not only as a guarantee of lawful and conscientious performance of their duties, a means of protecting the legitimate interests of the state and citizens related to the provision of notarial services, but also as a regime of private notaries, procedural relations arising from the application of coercive measures by the state to them. It is established that the legal responsibility of a private notary is complex, and provides for the imposition on him not only the actual legal responsibility, but also moral responsibility for actions before the state and society. The limits of legal liability of private notaries depend on the type of such liability. The administrative nature of the notary's activity and his performance of actions on behalf of the state allows to draw a conclusion about the tortious nature of the notary's liability for violation of the established procedure for performing notarial acts.

Key words: private notary, notarial activity, legal responsibility, offenses, legal means.

Література:

1. Грек Т.Б. Правова природа юридичної відповідальності: поняття принципи та види. *Адвокат*. 2010. № 10 (121). С. 41–45.
2. Петрицин Н.Т. До питання про сутність юридичної відповідальності. *Часопис академії адвокатури України*. 2012. № 1. С. 222–225.
3. Горовенко Т.Г. Особенности процедуры привлечения нотариуса к ответственности. *Нотариат*. 2016. № 4. С. 11–19.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.
5. Коваленко К.В. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність. *Форум права*. 2008. № 2. С. 231–236.
6. Білоскурська О.В. Взаємозв'язок конституційних обов'язків та конституційної відповідальності. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 86–89.
7. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2001. 776 с.
8. Лубшев Ю.Ф. Нотариат в России : учебник. Москва : Профобразование, 2014. 832 с.
9. Шульга А.М. Юридично значуща поведінка: «негативна» і «позитивна» відповідальність. *Право і безпека*. 2012. № 1. С. 55–58.
10. Сотников С. Л. Страхование профессиональной ответственности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Томск, 2010. 26 с.
11. Цивільне право України : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Київ : Юрінком-Інтер, 2004. Т. 1. 480 с.
12. Професія нотаріуса у Квебеці : збірник текстів / упор. : Н. Мусієнко. Київ : Заповіт, 2004. 364 с.
13. Коротюк О.В. Кримінально-правова характеристика нотаріуса як спеціального суб'єкта злочину. *Вісник Академії адвокатури України*. № 2 (24). С. 114–117.
14. Орлеан А.М. Соціальна обумовленість криміналізації та кримінально-правова характеристика торгівлі людьми : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 226 с.
15. Ладіна Л.С. Поняття та завдання адміністративної відповідальності в системі юридичної відповідальності приватного нотаріуса за українським законодавством. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2 (63). С. 72–76.
16. Veselov M. Administrative and legal ensure of "the best interests of the child" in the field of junior justice. *Public Administration and Law Review*. 2020. Issue 3. P. 49–56. DOI: 10.36690/2674-5216-2020-3-49.
17. Професійна етика та правила організації нотаріату. *Міжнародний союз нотаріату. Нотаріальна палата України*. URL: http://npu.in.ua/mizhnarodnij-notariat/profesiyna_etika_ta_pravila_organizatsi%D0%87_notariatu# (дата звернення: 20.01.2020).
18. Веселов М.Ю. Інститут адміністративної відповідальності у системі ювенальної юстиції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 5. С. 49–62. DOI: doi.org/10.31617/zl.knute.2019(106)05.